

חמריים של תאות חיים גסים ההולכים ומתנולמים, שאין בהם נחת וחמדת לב טהור, — כל אלה יחגרו שארית כחם לפרנס את הלב ואת המת, מרכזי-החיים של היחידים, בהתאמצות להקים מן השברים הללו איזה מוסד טכני גם לחיי חברה ואנושיות. אבל לשוא, מאומה לא תשאנה בעמלן, המות השחור, הדומם והקר, לא יוכל להחיות, רק ממקור החיים יכולים חיים להיות מפכים ונובעים. "הוי, אמר לעץ: הקיצה! עורי! — לאבן דומם. הוא יורה? הנה הוא תפוש זהב וכסף וכל רוח אין בקרבנו!"

ב

(האידיאה האלהית והאידיאה הלאומית בישראל)

מתוך ההכנה לרעיון האלהי, מתוך הנטיה העצומה שלרוח האדם בכללו להתבסס על יסודו של זה ולמצוא שמה את מחסהו ובסיס עמדתו, ההמשכה הפנימית אל האורה והמונחה, אל הרוממות והאלמות שברעיון האלהי, — סובב הולך הוא רוח האדם לבקש את מגמתו בדרכים שונים, בחזיונות מתנגדים זה לזה, בערבוביה של ערפלי צלמות עם נצוצי נגה, עד שבא הבטוי החי של האידיאה האלהית בלבוש הסגנון הלאומי ברום הגובה וההתאמה — בישראל.

בראשית מטעו של העם הזה, אשר ידע לקרוא בשם הרעיון האלהי הברור והטהור בעת השלטון הכביר של האליליות בטומאתה-פראותה, נתגלתה השאיפה להקים צבור אנושי גדול אשר "ישמור את דרך ד' לעשות צדקה ומשפט". זוהי השאיפה, שבאה מכת ההכרה הברורה והעזה והתביעה המוסרית הכוללת והרמה, להוציא את האנושיות מתחת סבל גורא של צרות רוחניות וחמירות ולהביאנה לחיי חופש מלאי הוד ועדן, באור האידיאה האלהית, ולהצליח בזה את כל האדם כלו. למלואה של שאיפה זו צריך דוקא, שצבור זה יהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית זכסא ממלכה לאומית, ברום התרבות האנושית. "עם חכם ונבון וגוי גדול", והאידיאה האלהית המוחלטת מושלת שמה ומחיה את העם ואת הארץ במאור-חיה. למען דעת, שלא רק יחידים חכמים מצוינים, חסידים ונזירים ואנשי-קדש, חיים באור האידיאה האלהית, כי גם עמים שלמים, מתוקנים ומשוכללים בכל תקוני התרבות והישוב המדיני; עמים שלמים, הכוללים בהוכם את כל השדרות האנושיות השונות, מן רום האינטליגנציה האמנותית, הפרושית, המשכלת והקדושה, עד המערכות הרחבות, הסוציאליות, הפוליטיות והאקנומיות, ועד הפרולטריון לכל פלגותיו, אפילו היותר נמוך ומגושם.

אור האידיאה האלהית, העולה ומזדקק בקרב עם כזה ומטביע בו את חיו הלאומיים המלאים, פועל הוא אח"כ בעולם כולו, גם בצוהף כל הכחות הפרטיים

שבכל עם ולשון, בכל מקום שהם, שהיו נמצאים תמיד מוארים באורה זו וחיים בה, ופעולה זו תביא לידי ההכרה הבטוחה, שהחיים המדיניים, אפילו הסוציאליים במובן היותר רחב, יקבלו רק אז את איתנותם ואת ערכם האמתי, דוקא בהיותם יונקים מטל-החיים העליון של האידיאה האלהית המוחלטת, המכשרת את כל המציאות כולה, במובנה הרחב והמתנשא גם מעבר לגבולות הכרתנו המוגבלת וצורתיה אל תכלית רוממות מעלתם, ההולכת ומתגברת בנחלה בלי-מצרים. — הכשרה לזה האידיאה האלהית את ישראל בתכונה פסיכית, ביחש גזעי, במצב גאוגרפי, שכולם מסייעים ומכשירים לכך את כוחותיו העצמיים ואת המעמדים הסובבים אותו מבחוץ. וכנסת-ישראל במעמדה הנשא והנשגב, בימים מקדם, בימי פריחתה והתחלת גדולה, בימי "חסדי נעוריה ואהבת כלולותיה", הגיעה בנשמתה המזהירה, בתעופה גדולה למקור האורה העליונה. את תכונתה הלאומית השרישה במעמקי האידיאה האלהית הצלולה בכל להבת אש עז אהבתה ובכל תפארת הוד רעם גבורתה, ועם ברקי נגהה חתמה לה את חותם לאומיותה, ובאוצר האידיאה הלאומית שלה נגנזה ונזרעה האידיאה האלהית, בתכלית הכשרון אל השכלול העליון והגמור המאיר את העולם כולו בכבודו.

אמת הדבר, שאחרי שכבר יצאה התכונה הלאומית לעולם ונתגלמה בדעה המוחשית, קנתה לה גם בישראל סבא זכות קיום והויה מצדדים שונים ומפורים. ומדי השתפלה בחביון-עז האלהי, להתהלך בארצות תחתיות, לקחה לה ארחות-עולם כאלה, המסתעפים מהמסכות הסבוכות אשר לחיי החול, הכוללים את כל תביעות החומר והרוח של האדם ושל החיה שבקרבנו גם יחד. אבל גם בכל ירידותיה לא נמחק מן התכונה הלאומית חותם-מקורה, ולעולם קימת היא יניקתה בסתר-פנימיות-הויתתה מהצנור העליון של האידיאה האלהית.

ג

(מצב הירידה והפרוד בין האידיאות)

כבר היו שני המאורות הללו "משתמשים בכתר אחד" בישראל, והאידיאה הלאומית היתה עומדת במעמד שווה, בכל קומתה ובכל הסתעפות חיליה והמון תכסיסיה, עם האידיאה האלהית, המחיה כל ומעדת כל שטפי החיים ותנועותיהם בריח בשמי עדן גן אלהים, — אלא הקטרוג של התכונה המעשית הקודרת, בהפגשה במכשולי הדרכים האפלים, ברקוביית שבחיי החול, היחידים והצבוריים; והמעמד הנשא והנשגב ההוא הכין לו די כח, המספיק בערך גם לאותם ימי-הירידה, לימים אשר האידיאה הלאומית החלה אחרי צאתה מחדר הורתה, ממקור האידיאה האלהית, לדרת, כצפור נודדת מן קנה" אל התכסיס המעשי העב והמגושם. אור-העולם

וישארו על אמונתם בה' ובמשה עבדו, יעברו עליהם ענינים יותר קשים ורעים מאותם אשר עמדו כנגדם, עד שיפגסו אז בלב קצתם ספק ויתעו, ולא יודו רק המצט, והוא אמרו¹⁵: "ומן המשפילים יפלו" וגו'.

ועתה, אחינו, ראוי לכלכם שתשמעו ותתבוננו מה שאגיד לכם, ותלמדוהו לקטנים ולגושים, כדי שיקים בידם¹⁶ מה שחלש מאמונתם ונפסד, ותתחזק בנפשם האמת אשר לא תסור. והוא¹⁷, שזו היא¹⁸ תורת ה' האמתית הנתונה לנו על ידי אדון כל הנביאים הראשונים והאחרונים, אשר הבדילנו¹⁹ ה' בה מכל בני העולם, כאמרו²⁰: "רק באבתיה חשק ה' לאהבה אותם, ויבחר בזרעם אחריהם ככם מפל העמים". ולא היה זה בעבור שהיינו ראויים אליו, רק מחסדי ה' עלינו, בגלל מה שקדם לאבותינו מדיעתו ועבודתו, כאמרו יתעלה²¹: "לא מרבכם מפל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המצט מפל העמים". וכאשר²² יתדנו²³ במצוותיה וחקיה, ונגלתה מעלתנו על זולתנו בסדריה ועניניה, כאמרו יתעלה, מזכיר חסדיו לנו²⁴: "ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים" - התקוממו כל האמות עלינו בעבורה על צד קנאה ורשע, ונחלצו מלכי הארץ להלחם בנו בגללה על דרך חמס ופשע, רוצים לחלק על ה', ואין לחלק עליו. ולא²⁵ היה זמן מאז עד עתה, שלא שם כל מלך עז, או איש רשע מתגבר, ראשית כל פגנותיו ואחרית²⁶ מצוותיו,

לה. 16. עפ"י נ"א של המקור הערבי: בידכם. ולפי"ז צריך לתקן בהמשך (גם במקור): בנפשכם ('מאמונתם' איננו תרגום מילולי, ובמקור: מן האמונה). 17. במקור הערבי יש כאן תוספת. לפי נוסח הפנים לעיל שם, ותרגום ח', יש להוסיף: 'יצילנו ה' ויצילכם' (כמנהג הסגנון הערבי להכניס מילות ברכה או תפילה באמצע המשפט, בעיקר אחרי הפנייה). ונ"א שם משובש ('ע"ש הערה 13), אך בתרגום נ', כנראה לפי נוסח דומה ('מיהוא'): ויצילנו הבורא ויצילכם מן הספק, דעו. 18. בר"ש לית, והוספנו לפי המקור הערבי ונ'. אך ע' לקמן הערה 22. 19. ק': רוממו (וע' הערתו). 20. דברים י, טו. 21. שם ז, ז. 22. נ"א: כאשר, וכ"ה בני"א של המקור הערבי, שאינו גורס לעיל שורה 6 את המלה 'היא'. ולפי נוסח זה, כאן הוא המשך המשפט המתחיל במילים: 'שזו תורת ה' האמתית' וכו', ומילא היה זה בעבור' עד כאן הוא משפט מוסגר, ויש להפרידו במקפים. ולפי נ"א במקור הערבי יש לתרגם (במקום 'כאשר'): וזה במה ש... (ומוסב על 'אשר הבדילנו ה' בה מכל בני העולם'). 23. נ"א: יחדתנו. ומוסב על התורה (לפי המקור הערבי שני התרגומים אפשריים). 24. דברים ז, ח. 25. ר"ש: לא. והוספנו ו' לפי המקור הערבי ושאר התרגומים. 26. לפי המקור הערבי: והיציבה שב(...). ותרגום ר"ש מליצי, או שגרס במקור: 'ואכיר'. [ע' הערת הל', ואין צורך לומר שר"ש טעה, אלא שכך היה לפניו, ואדרבה, הל' טעה באומרו שר"ש הוסיף את המלה 'ראשית' מסברה, שהרי היא תרגום

לקטר תורתנו ולנתח²⁷ דתנו בכת הירוע ותגברת החרב, כעמלק וסיסרא וסנחריב ונבוכדנצר וטיטוס ואדרינוס²⁸, וזולתם מן הדומים להם. והו המין האחד משני המינים אשר ישפדלו לנצח בהם²⁹ הרצון האלהי.

והמין השני הם נבונים³⁰ האמות וחקמיהו, כפריאנים³¹, והפרסים והיננים, והם גם כן משפדלים לקטר התורה ולנתצה, בטענות יחדשו בהן חשד³², וכמחלקות נצוח ופירו³³, ישפדלו לקטר בהן את הדין ולמחות זכרה, כאשר ישפדלו ב³⁴ המתגברים בחיבתם. ולא זה יצלח ולא זה יצלה, כי ערכות ה' יתעלה שמו³⁵ קדמה לנו על ידי ישעיהו, שכל מתגבר שיפדל לנצח תורתנו ולבטלה בכלי חרבו³⁶ - ישבר ה' אותם הפלים ולא יצליחו, וזה על צד המשל, שהשפדלותו לא תועיל, ולא יגיע אל רצונו לעולם³⁷. וכן כל טוען שיפדל לבטל תורתנו - יתח³⁸ ה' טענתו ויבטלה וידיחה, ולא תתמיד בהתקמת טענתו³⁹. אמר יתעלה, מיצד טוב⁴⁰: "כל כלי יוצר עליה לא יצלח, וכל לשון תקום אמה למשפט תרשיע". ושניהם חושבים שזה בנין אפשר⁴¹ שינתח, וישפדלו לנתק יסודותיו הצוללים עד המים⁴², והם מוסיפים טרח ועמל - והבנין ישאר כבתחלה, והאמת⁴³ ילעיג בהם וישחק מהם על השפדלם לחלשת

אולי שבמקור]. 27. שאר התרגומים: ולהפר. ושניהם אפשריים. וכך לקמן שורה 5. 28. בני"א של המקור הערבי ('מ'טיטוס'): שחוקי עצמות. 29. לפי הגירסה בהם, המופיעה בני"א של המקור הערבי, שני המינים הם שתי דרכי הניצוח, דהיינו: כח הירוע והטענות. אך בנוסח הפנים שם, וכן בח', לית 'בהם', והמינים הם האנשים המשתדלים לנצח. וכן נראה מלשון המשך 'המין השני הם נבונים האומות' וכו'. 30. הכוונה לפיקחות וערמה, וכך בשאר התרגומים. 31. סורים. נ': הארמיים. 32. ק' ('מ'יחדשו'): שמתעים בהן. ושני התרגומים אפשריים. 33. ר"ש: ומחלוקת ניצוח יחברו מהם ספקות. ותיקנו לפי המקור הערבי 'מחלוקת' לעומת 'מחלוקת' לפי נ"א במקור הערבי) ושאר התרגומים (ח': ודברי ויכוחים אשר חיברום). 34. = בדבר הזה. ולפי נ"א של המקור הערבי לית. 35. לפי המקור הערבי לפנינו, וח' ('מ'יתעלה'): יתברך ויתעלה. 36. = מלחמתו (בהשפעת הערבית). במקור הערבי 'כלי' ביחוד (וכן בהמשך: אותו הכלי ולא יצליח), ככפסוק דלקמן: "כל כלי" וכו'. 37. בר"ש לית, והוספנו לפי המקור הערבי ושאר התרגומים. 38. יותר מדויק לתרגם: יפיל. 39. בני"א במקור הערבי, וכמו כן בשאר התרגומים, לית מ'בהתקמת'. 40. ישעיהו נד, יז. 41. כ"ה במקצת נוסחאות, ובמקור הערבי לפנינו. נ"א: אי אפשר. ולפי נוסח זה הכוונה כנראה שאי אפשר לנתח את גופו של הבנין, אלא רק לנתק את יסודותיו מלמטה. וגם נ' וח' כנראה גרסו כך, אך הם תרגמו במשמעות: אף על פי שאינו קל להינתח מכל מקום השתדלו